

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ: МЕТОД CASE STUDY

Каленський Андрій Анатолійович,

д.пед.н., професор

провідний науковий співробітник

Інститут професійної освіти НАПН України м. Київ, Україна

Вступ. Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до успішної конкуренції на сучасному ринку праці вимагає від них готовності до діяльності у нових динамічних, змінних і гнучких умовах. Розвиток творчого екологічного мислення, що передбачає здатність продукувати нові ідеї, уміння відійти від шаблонів і загальноприйнятих правил та знаходження нестандартних рішень, повинно стати однією із основних задач професійної освіти.

Мета роботи. Визначити правила та форми навчання кейс-стаді, що сприяють розвитку творчого потенціалу. Матеріали та методи. При написанні статті нами було використано нормативно-правові акти і наукові праці з питань екологічної освіти.

Методи, використані у роботі: аналіз, порівняння, систематизація, абстрагування.

Результати та обговорення. Найбільш узагальнене визначення творчості можемо дати за таким формулюванням: творчість – це діяльність, що породжує щось якісно нове та відрізняється неповторністю, оригінальністю й суспільно історичною унікальністю. Творчість органічно пов'язана зі створенням нового. При осмисленні категорії «нове» використовується кілька підходів. Майже кожна філософська система вносила своє розуміння в природу нового. Так, з точки зору тимчасового аспекту нове розглядається як те, що рухається за іншим у відношенні до нього часом. З точки зору діалектики, нове є принципово інший якісний стан.

З позицій системного підходу, нове розглядається як система з більш розвиненою структурою та функціями. Свій внесок у вчення про нове вніс і прагматизм, згідно з яким нове розглядається в тісному зв'язку з корисністю. По суті, прагматизм змістив центр тяжіння в розумінні нового з об'єкта на його оточення. З цієї точки зору нове це те, що приносить більший економічний і соціальний ефект.

У соціальній сфері нове отожднюється з творчою демократією, еволюцією та свободою думки. Новизна – це поняття, що зв'язує також суб'єктивні й об'єктивні моменти та виражає, зрештою, ставлення людини (суспільства) до результату (продукту) діяльності. Як стверджувала Джині Г. Скот: «Кожна людина володіє від народження творчою енергією, позаяк суть творчості полягає у висуненні нових ідей, у виконанні роботи по-іншому і в обмірковуванні альтернативних підходів» [8, с. 80].

У 1990-х роках у США досліджували, наскільки діти різного віку мислили креативно. Результати показали, що у віці 3-5 років діти мислили креативно у 98% випадків, тих самих дітей перевірили у віці 8-10 років – лише 32%, а група у 13-15-літок мислила творчо лише у 10% випадків. Дослідження великої вибірки 25-літніх показала, що лише 2% респондентів використовують свій творчий потенціал.

Вернадський В. І. (1863-1945) слушно зазначив, що «апарат людського мислення грубий і недосконалий; він поліпшується, передусім, шляхом філософської роботи людської свідомості» [3, с. 67].

Серед основних проблем мислення слід виділити [9, с. 107]:

1. Проблему культури мислення, що припускає володіння не тільки накопиченим багатством методів і прийомів мислення, але й здатністю сформулювати свій власний стиль мислення.

2. Проблему ефективності та результативності мислення, подолання маніловської мрійливості, орієнтації на створення некорисних дисертаційних робіт, порожніх статей і монографій, які в кращому разі є оглядом і використанням чужих ідей.

3. Розвиток дисципліни мислення, що забезпечує послідовність, несуперечність і обґрунтованість мислення. Дисципліна ця може бути у вигляді логічної строгості мислення та й у вигляді застосування до себе волі, примусу до діяльності. Відсутність першої призводить до помилок і неохайності мислення, а другої - до незавершеності й непослідовності в досягненні наукової мети. Логічна строгість забезпечується логічною та математичною підготовкою вченого, а воля тренуванням рішення постійно ускладнюючих завдань.

4. Наявність морально-гуманістичного фундаменту мислення, необхідність якого зумовлена тим, що будь-яке знання, як показав досвід двох світових воєн, може бути спрямоване на благо людства або ж на зло. Етика сучасного вченого повинна бути такою, щоб зберегти рівновагу між науковим і відстаючим від нього моральним прогресом, не ставити заборони на наукові дослідження та просувати людські спільноти до відповідальності за використання продуктів науки.

5. Проблема творчості в мисленні, його соціальних умов, напрямків і технологій, творчих можливостей для самореалізації людини. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» (2019) визначає, що однією із стратегічних цілей і завдань цієї політики є запровадження екологічної освіти та виховання, тобто усієї просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення рівня його екологічної свідомості.

Важливою ланкою в реалізації завдань державної екологічної політики є викладач, на якого безпосередньо покладається відповідальність за формування особистості майбутнього фахівця. Досягти цього можливо шляхом розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників різних сфер господарювання.

Екоорієнтована технологія навчання – це система науково обґрунтованих дій та взаємодії елементів освітнього процесу, здійснення яких гарантує реалізацію поставлених цілей навчання, що спрямовані на досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і природою. Змістовна частина кейс-методу, як екоорієнтованої технології, розглядається з позицій сучасних теорій екологічної освіти, принципів системності, ідей розвивального екологічного навчання і соціального замовлення, що комплексно спрямовано на досягнення гармонії між людиною та довкіллям.

Враховуючи зарубіжний [2] та вітчизняний досвід [1; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11] у освіті, зокрема екологічній, сформулюємо декілька правил, кейс-методу які важливі для розвитку творчого екологічного мислення:

1. При моделюванні екологічних проблем та ситуацій потрібно звертати увагу на найрізноманітніші її аспекти, не віддаючи перевагу жодному з них і розглядати довкілля в усій його повноті та розгортанні.

2. Піддавати критиці тривіальні підходи до екологічних проблем на виробництві, збереження та захисту навколишнього середовища, не даючи їм можливість закріпитися у свідомості індивідів і групи.

3. Використовувати кілька способів формулювання понять (правові, економічні, морально-етичні аспекти).

4. Розглядати екологічну ситуацію чи проблему кейса на різних рівнях (глобальному, державному, регіональному, галузевому) як унікальну, розуміння якої вимагає відповідно унікальних способів мислення.

5. Вимагайте обґрунтування аналогією, якщо вона використовується в аргументації захисту довкілля.

6. Завжди ефективна вимога напружених роздумів над суттю того чи іншого явища (специфіки дії екологічних факторів на живий організм; значення різних видів адаптацій живих істот до навколишнього середовища; роль кругообігу речовини і енергії в процесах взаємодії природного середовища; суть процесу кругообігу речовини в екосистемі як засобу її відновлення; взаємозв'язок глобальних, регіональних і локальних проблем; вплив

господарської діяльності людини на навколишнє середовище; залежність між станом довкілля та здоров'ям людини), бо істина повинна досягатися напруженою працею. 7. Роз'яснюйте учням (студентам) сутність психологічних бар'єрів, які мають здатність залежно від ставлення до них можуть або збільшуватися, або зменшуватися.

Окрім дотримання правил для розвитку творчого екологічного мислення, сам кейс-стаді має форми навчання, що сприяють розвитку творчого потенціалу (Таблиця 1).

Таблиця 1

Форми навчання кейс-стаді, що сприяють розвитку творчого потенціалу

Форма	Творчий потенціал
Монолог	Спосіб вираження свого розуміння екологічної ситуації, що дозволяє закріпитися на повній статусній позиції й примушує висувати оригінальні ідеї збереження довкілля.
Діалог	Взаємодія дотичних точок зору призводить до поступального розвитку розуміння екологічної проблеми чи ситуації, відбувається взаємодія між учасниками за принципом «Давати брати», обмін думками та взаємозбагачення, що підсилює різносторонність і різноманітність в здійсненні екологічно доцільної діяльності
Дискусія	Обмін думками між партнерами про екологічну проблему чи ситуацію, що наповнена великими потенційними можливостями у порівнянні з діалогом. Вона є динамічною системою розвитку екоорієнтованого пізнавального процесу. Дискусія забезпечує пошук, селекцію, верифікацію та інституціоналізацію екоорієнтованого знання, що дозволить забезпечити креативний підхід до розв'язання екологічних проблем.
Проблема	Подається як форма існування та вираження в екоорієнтованому кейсі необхідність вчинити певну діяльність із збереження та захисту навколишнього середовища. Вона стимулює пізнання, спрямовує творчий потік, позаяк має елементи високої активності: необхідність-потребу-зацікавлення/ По суті, екологічна проблема формує розбурхані сили та мотивацію учасників пізнавального процесу і стимулює їх до безпечної та екологічно доцільної трудовій діяльності, усвідомлення необхідності розв'язання екологічних завдань

Висновки. Таким чином, відзначаємо, що кейс-метод у екоорієнтованій освіті сприяє розвитку творчого екологічного мислення, якщо дотримуватись правил розвитку творчого мислення та застосовувати форми навчання, що сприяють розвитку творчого потенціалу. Викладачі та учні (студенти) відкривають все розмаїття екологічних проблем та способів їх вирішення при наявності таких атрибутів творчості як: натхнення та політ фантазії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бородієнко О. В. (2014). Коучинг як особистісно-розвивальна технологія. Особливості застосування коучингового підходу в процесі прозвитку професійної компетентності керівників. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»-Додаток 5 до Вип. 31: Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології», 10, 19-26.

2. Бородієнко О. В., Пуховська Л. П., Леу С. О. та ін. (2017). Професійні навчальні заклади в країнах Європейського Союзу: практичний посібник. Київ: ППТО НАПН України.
3. Вернадский В. И. (1981) Избранные труды по истории науки. Москва: «Наука»
4. Каленський А. А. (2017). Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія, (277), 101-105.
5. Каленський А. (2018). Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка, 16, 27–33.
6. Каленський А. А. (2022). Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: педагогічні науки, 48, 87–94.
7. Каленський А. А., Герлянд Т. М., Нагаєв В. М. (2022) Концепція розроблення та використання екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті: монографія. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o, Česká republika, 275-285.
8. Скотт Джинни Г. (1991) Сила ума. Київ: Малое предприятие «ПИКО».
9. Сурмін Ю. П. (2012) Кейс стаді: архітектура і можливості. Київ: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент освіти в Україні».
10. Borodiyenko O., Malykhina Ya., Kalenskyi A., Ishchenko T. (2020) Economic, psychological and pedagogical preconditions of implementation of resultbased management. Financial and credit activity: problems of theory and practice. Vol 2, No 33. p. 535-546.
11. Mozolev O., Khmara M., Yashchuk I., Kravchuk L., Matviichuk V., Kalenskyi A., & Halus O. (2020). The Influence of Value-oriented Teaching upon Vital Competences Formation of 7-9 Years Old Pupils during Physical Education Lessons. Universal Journal of Educational Research, 8 (6), 2352-2358